

JEŠTĚ KE KUTNAROVU-MARKOVU DĚJEPISECTVÍ

Hana Kábová

(ve spolupráci s Karolem Bílkem a Petrem Kutnarem)

Also on Kutnar and Marek's Dějepisectví

This paper responds in a discussive manner to a critical review by Miloš Havelka of the third edition of František Kutnar's and Jaroslav Marek's book *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, published in *Dějiny – teorie – kritika* 6/2009, pp. 380–387.

Hana Kábová (*1977) působí v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR v. v. i., HanaKabova@mua.cas.cz

Na podzim 2009 se na knihkupeckých pultech objevilo třetí vydání *Přehledných dějin českého a slovenského dějepisectví* Františka Kutnara a Jaroslava Marka (dále jen *Dějepisectví*). Nakladatelství Lidové noviny opět připravilo dílo, o jehož druhé vydání se zasloužilo v roce 1997. Obsáhle na nové vydání zareagoval Miloš Havelka (*Dějiny – teorie – kritika* 6/2009, s. 380–387). Vzhledem k tomu, že jsme se na něm podíleli, považujeme za potřebné na některé otázky a výtky vnesené v recenzi odpovědět.

Obrátíme nejprve pozornost k pozadí vzniku nového vydání *Dějepisectví* a vlastně též Havelkova textu, v jehož poslední větě, v pozn. 8 (s. 387), se dočteme: „Jádro této recenze tvoří text původního doslovu ke třetímu vydání knihy, který redakce musela na nátlak majitelů autorských práv ze svázané knihy odstranit.“ Když začalo NLN zvažovat nové vydání *Dějepisectví* (o němž byl mezi odbornou veřejností i mezi studenty zájem, neboť zatím nevyšlo nové dílo, které by se zabývalo dějinami našeho oboru až do konce 20. století), požádalo iniciativně o doslov prof. M. Havelku. Poté, v dubnu 2009, kontaktovalo majitele autorských práv a vzhledem k tomu, že platnost předchozí smlouvy na vydání *Dějepisectví* již vypršela, předložilo jim novou smlouvu (na dotisk) spolu s novým doslovem prof. M. Havelky. Aleš a Petr Kutnarovi (synové Františka Kutnara)

se na nás po jejich přečtení obrátili s prosbou o radu,¹ s tím, že by byli velmi rádi, kdyby kniha mohla znovu vyjít, ale že vstala opět otázka její podoby. Tíha nesnadných vyjednávání a rozhodování padla na ing. arch. Petra Kutnara. Znal recenze druhého vydání *Dějepisectví* a věděl, že prof. Jaroslav Marek se již nemůže ze zdravotních důvodů prací na novém vydání zúčastnit. O to větší zodpovědnost v celé záležitosti cítil, neboť J. Marek s chotí mu dali plnou důvěru. Byl vázán jejich přáním respektovat podobu díla pro druhé vydání. Objevily se sice různé úvahy, například otázka návratu k původnímu vydání (Kutnarovi se přikláněli k ponechání IX. kapitoly),² popřípadě otázka doplňků či kritické edice díla (doprovazené studií o jejím vzniku), ale zásadní roli nakonec sehrál „časově limitovaný“ zájem NLN, resp. jeho představa, že dílo vyjde nejpozději během léta 2009 (aby mohlo již na podzim sloužit vysokoškolským studentům) a budou využity podklady pro tisk z roku 1997.

Rozpaky vyvolal navrhovaný doslov Miloše Havelky s názvem *Kutnarovo a Markovo Dějepisectví na počátku 21. století* s podtitulem *Zamyšlení k třetímu vydání knihy*. Nezapadal do podoby díla ani tím, že by vylíčil proměny dějin dějepisectví během posledních dvanácti let, ani tím, že by charakterizoval například dobové souvislosti vzniku *Dějepisectví* a zhodnotil jeho význam. Příspěvek na jedné straně vydání díla podporoval a obhajoval jeho podobu (zvláště Markovy úpravy pro druhé vydání, opakující se pak ve vydání třetím), na druhé straně s ním nesouhlasil, což se ještě stupňuje v recenzi. Jednalo se skutečně o *zamyšlení*, místy jen s volnou vazbou na *Dějepisectví*, a obsahovalo faktografické chyby (některé z nich zůstaly i v recenzi).³ Shodli jsme se, že charakteru příručky,

1 Důvodem byla skutečnost, že jsme se již dříve podíleli na vydání Kutnarových děl: FRANTIŠEK KUTNAR, *Mezi Čblumy a Kamennou Hůrou (Obraz dějin Mlázovic v Podkrkonoší a okolí od počátku doby historické do 30. let 20. století)*, (edd.) Karol Bílek, Josef Hanzal, Aleš Kutnar, Mlázovice 1997; TÝŽ, *Malé dějiny brambor*, (edd.) Karol Bílek, Hana Kábová, Aleš Kutnar, Petr Kutnar, Pelhřimov–Havlíčkův Brod–Praha 2005.

2 Srov. MARIE KOLDINSKÁ (rec.), *Komu pomohl vyretušovaný obraz dějepisectví?*, *Mladá fronta Dnes* 9/1998, č. 12, 15. ledna, s. 19. Z dalších recenzí PETR ČORNEJ (rec.), *Knihy, která otrásla historickou obcí*, *Literární noviny* 9/1998, č. 35, 2. září, s. 1 a 7; MARTIN NODL (rec.), *Dějiny v novém světle*, *Nové knihy* 38/1998, č. 3, 21. února, s. 2; další recenze: JIŘÍ PEŠEK (DaS 20/1998, č. 2, s. 64); TOBIAS WEGER (Bohemia 42/2001, s. 449–451). Dále srov. JOSEF PETRÁŇ, EDUARD MAUR, *František Kutnar a Univerzita Karlova*, in: Podíl Františka Kutnara a agrárního dějepisectví na formování obrazu české minulosti, *Semily* 1998, s. 155; v též sborníku JOSEF BLÜML, *Osobnost historika v pojetí Františka Kutnara*, s. 192–195.

3 Poslední slovo v názvu recenzované knihy je dějepisectví, nikoli písemnictví (s. 380, 2. odstavec); Lživý překlad *Úvodu do studia dějepisectví* Ernsta Bernheima vyšel v roce 1931 v Laichtrově, ne v Leichterově nakladatelství (s. 384).

kteřou mělo *Dějepisectví* především být, by nejvíce odpovídal doslov, kde by byl zhodnocen vývoj dějin dějepisectví posledních let, doplněný o výběrovou bibliografii (tedy text navazující věcně na Markův *Doslov po dvou desetiletích*). Domnívali jsme se, že Havelkův text, vhodněji strukturovaný a propracovanější, by se mohl objevit v některém z odborných periodik při vydání *Dějepisectví* a podnítit diskusi o podobě syntéz dějin historické vědy. Z tohoto důvodu jsme podpořili zamítnutí předloženého doslovu a doporučili vyhledání jiného autora, jenž by dokázal napsat během necelého měsíce požadovaný text (vsadili jsme na erudici a spolehlivost doc. Bohumila Jirouška, který se programově zabývá dějinami dějepisectví). Tato jednání probíhala v NLN na přelomu dubna a května 2009, v době před podpisem autorské smlouvy na třetí vydání *Dějepisectví*, a Kutnarovi měli plně právo se k těmto otázkám vyjádřit. NLN zřejmě již dříve pro urychlení prací nechalo vysázet a zalomit Havelkův text, o čemž Kutnarovi nevěděli (zjistili jsme to při první korektuře, do které se text omylem zapletl). Ke svázání knihy však nedošlo, jak nám potvrdil redaktor Jan Urban. Ještě začátkem června 2009 byly dohledávány některé nové přílohy a následně dělali K. Bílek a J. Urban korektury celé knihy (a to již v podobě, v jaké se dostala ke čtenářům, tedy včetně Jirouškova doslovu). Kniha byla připravena do tisku začátkem léta 2009. Prof. Havelka zřejmě nebyl o těchto okolnostech dostatečně informován. I tak je poněkud překvapující, že sám (zjevně zatížen jinými úkoly) například nekontaktoval Kutnarovy. Vzhledem k tomu, že se aktivně účastnili většiny dosavadních edičních počínů díla svého otce, měl jejich zvýšený zájem předpokládat.

Třetí vydání *Dějepisectví* respektovalo podobu, kterou mu dal Jaroslav Marek pro vydání druhé. Byly opraveny jeho tiskové nebo faktografické chyby (ne všechny) a doplněna některá nově zjištěná životopisná data (stejně jako u druhého vydání). Jakékoli zásahy do autorského díla možné nebyly a nejsou (vysvětluje to dostatečně redakční dovětek a nový doslov). Nejedná se o anonymní příručku, kterou lze doplnit, přepracovat, využít (takové zásahy náležejí v tomto případě jen autorům textu, kteří je již provést nemohou) v duchu, jak navrhuje M. Havelka, který není ve svém pohledu osamocen. V souvislosti s povahou knihy jako vysokoškolské učebnice píše, že „by jistě stálo za úvahu, zda by kniha v případném příštím vydání neměla být výrazněji přepracována ve směru zřetelnějšího pointování vývoje jednotlivých teoreticko-metodologických pozic a tematických shluků a také doplněna přinejmenším novým výkladem ustavujících se přístupů tzv. marxistických, a především výklady stavu československé historiografie do roku 1948, kdy stále ještě stála – ať aktivně, ať reaktivně – ve stínu předchozího vývoje. V pasážích do vypuknutí první světové války může svému účelu poměrně bezpečně sloužit i nadále.“ (s. 387). Tady je opravdu prostor pro vznik díla zcela nového. Od sepsání *Dějepisectví* uplynulo již téměř čtyřicet let (první verzi

F. Kutnar dokončil 2. června 1972), během kterých došlo k velkému rozvoji bádání o dějinách dějepisectví. Proměnil se jejich předmět: není jím již historická věda jako v Kutnarově–Markově pojetí, nýbrž studium dějin historického myšlení. Badatel usilující na tomto poli o syntézu by měl zohlednit kulturní souvislosti a kontexty historického poznání, vytvořit faktograficky bohaté a spolehlivé dílo se zobecňujícím rysy (které jsou vždy subjektivní).⁴ Je velmi dobře, že M. Havelka na poměrnou zastaralost *Dějepisectví* naléhavě upozorňuje, avšak přitom bohužel odsouvá poněkud stranou souvislosti jeho vzniku.

Nové vydání Kutnarovy–Markovy syntézy není zcela beze změn. Redaktor svazku J. Urban se postaral o zkvalitnění obrazového doprovodu záměnou některých fotografií (což M. Havelka chválí, s. 382, pozn. 4), s K. Bílkem revidoval rejstřík a přečetl celý text, připsal nový redakční dovětek. Přínosem nového vydání je Jirouškův doslov *Dějiny českého dějepisectví na počátku 21. století* (s. 994–1011), který postihuje proměny dějin historiografie od V. V. Tomka do současnosti se stručným nastíněním Markových profesních osudů (o F. Kutnarovi více v *Dějepisectví*, s. 796–801) a s připojením výběrové bibliografie. V zasvěceném nárysu problematiky charakterizuje *Dějepisectví* (v jeho druhém vydání) jako „stále ještě ‚kanonický‘ text výkladu vývoje české historiografie“ (s. 998) a zároveň vyzdvihuje nové podněty v bádání, zejména od druhé poloviny 90. let 20. století, a pluralitu názorů. „Je patrné, že současníci mají tendenci na dějiny své disciplíny a její dobový rámec nahlížet jinak, než jak se jeví v delším časovém odstupu,“ konstatuje B. Jiroušek hned v úvodních pasážích (s. 995). I proto si jasně uvědomuje limity Kutnarova a Markova výkladu dějin dějepisectví, které je jeho vědeckým zájmem. M. Havelka Jirouškův text ale jenom eviduje: „Třetí vydání knihy je celkově delší o dvaadvacet stran, především o biografický doslov budějovického historika (...) opatřený seznamem sekundární literatury k teorii dějepisectví i k jeho konkrétnímu průběhu za zhruba posledních patnáct let.“ (s. 382, pozn. 4).

Recenze M. Havelky, původně koncipovaná jako zamyšlení ke třetímu vydání *Dějepisectví*, je vlastně úvahou, která nové vydání příliš nereflektuje. Věnuje se otázce postavení dějin dějepisectví v kontextu historického bádání a zdůrazňuje při tom právem význam teorií a hypotéz (jako předpokladu a prostředku

4 Blíže srov. ZDENĚK BENEŠ, *Výzva syntéz a úskalí jejich realizací. Dějiny dějepisectví celostně?*, in: *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, Praha 2007, s. 874–876; TÝŽ, *Tradice a úkol: Tri polské pohledy na dějiny dějepisectví*, ČCH 103/2005, s. 144–154.

historického poznání). Především se však pokouší zhodnotit dosah konceptu „historického pozitivismu“ (jako trvalé formy moderního českého dějepisectví), zavedeného autory *Dějepisectví*. Podle M. Havelky je „dost obtížné pochopit“, známe-li Kutnarovu a Markovu vstřícnost ke strukturalismu, „zavedení a neanalytické používání konceptu ‚pozitivistického dějepisectví‘ v názvu posledních tří kapitol recenzované knihy. [...] Celý vývoj moderního českého dějepisectví od 80. let 19. století (...) se tak jednostranně zjednodušil a věcně zproblematizoval. Jako by po celou dobu šlo pouze o vývoj a vnitřní posuny určitého způsobu dějepisné práce, sice možná reagujícího na vnější podněty, ale jinak vnitřně stabilního, neproblematického a produktivního, a především jako způsob dominující. [...] Pro studenty historiografie a pro ostatní zájemce tak kniha vlastně napomáhá intelektuálně zpevňovat předsudky o standardech vědeckosti historiografie, a sice takové, které jsou nejen provinciální, ale také dost zestárlé, a pro které jsou snaha o hledání souvislostí, komparativní přístupy a teoretické vysvětlování vnímány spíše jako ornament než jako cíl historikovy práce.“ (s. 383). V recenzi-úvaze jde M. Havelkovi více o kritiku tohoto konceptu než o jeho pochopení v širších dobových souvislostech.

O teoreticko-metodologické otázky je v českém dějepisectví zvýšený zájem již více než dvě desetiletí, a to především zásluhou Zdeňka Beneše, Miloše Havelky, Jana Horského a Jiřího Štaifa. Proto je velmi překvapivé, že nejsou zmíněni ani v pozn. 3, kde M. Havelka uvádí autory, kteří se věnovali kritické reflexi dějin národního dějepisectví (zde chybí například Zdeněk Vašíček, Josef Petráň nebo Petr Čornej), ani v hlavním textu, kde píše: „Z širších a soustavnějších, za pouhé příležitostné medailony osobností historiků jdoucích zachycení vývoje domácí historiografické produkce lze připomenout.“⁵ Zde zase postrádáme Werstadtovy studie, dvoudílnou knihu Jiřího Štaifa *Historici, dějiny a společnost. Historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu, 1790–1900* (1997); je nutné se vyrovnat také s nedokončenou studií Václava Krále *Zdeněk*

5 Dějiny – teorie – kritika 6/2009, s. 380. Přestože se jedná o známé přehledy, bylo by vhodné uvést, že Pekařovo *Dějepisectví (1848–1898)* vyšlo v *Památku na oslavu padesátiletého panovnického jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Vědecký a umělecký rozvoj v národě českém 1848–1898*, Oddíl Ic, Praha 1898 (s. 3–58); Jaroslav Prokeš napsal v roce 1931 do *Československé vlastivědy Literaturu dějepisnou, ne Dějepisectví* (obojí s. 380, 2. odstavec). Součástí citátu by měl být vždy odkaz na zdroj. Například ne každý musí vědět, že Vašíčkova recenze na Hanzalovy *Cesty české historiografie 1945–1989* vyšla pod názvem *Historik a jeho tanec mezi fakty a metodami* v *Mladé frontě Dnes* 10/1999, č. 177, 2. srpna, s. 12 (s. 380; citát z ní je nepřesný). Recenzent by přece jen neměl spoléhat na snadnou dostupnost některých údajů v různých bibliografických databázích.

Nejedlý a Gollova škola (1986) a s knihou Tomáše Vojtěcha *Česká historiografie a pozitivismus. Světónázorové a metodologické aspekty* (1984).

Vrcholnou syntézou dějin českého dějepisectví je společné dílo F. Kutnara a J. Marka. M. Havelka uznává jeho výjimečnost a přínos obou jeho autorů v jiných jejich pracích, ale jejich pojetí dějin dějepisectví (které právě činí dílo výjimečným) kritizuje (zvláště původní druhý díl): „Je to opravdu ten pozitivismus, jímž lze periodizovat vývoj moderního českého dějepisectví?! A jsou podobné znaky opravdu charakteristické pro všechny historické práce z období od konce 19. století do 40. let století následujícího, anebo se jedná o periodizační bezradnost, navíc napomáhající v knize koncipované jako vysokoškolská příručka ideologicky stabilizovat zřetelný předpoklad.“ (s. 385).⁶ Havelkovým východiskem je současný stav poznání. Ten nás sice ke kritice opravňuje (M. Havelka ponechává stranou kritické hodnocení někdejšího prvního dílu *Dějepisectví*, které je zřejmě naléhavější než v případě druhého dílu), ale na jejím počátku by mělo být poznání a pochopení dobových souvislostí vzniku díla. Tato problematika by sama o sobě vydala na rozsáhlou materiálovou studii, jež předpokládá důkladnou znalost písemností nejen F. Kutnara a J. Marka, ale také Státního pedagogického nakladatelství, Historického ústavu ČSAV, případně Vědeckého kolegia historie ČSAV, katedry československých dějin FF UK aj.

V souvislosti s přípravou třetího vydání *Dějepisectví* jsme prošli (se souhlasem Kutnarových potomků) některé písemnosti osobního fondu F. Kutnar v Archivu Národního muzea. Na závěr rukopisu prvního dílu *Dějepisectví* si F. Kutnar poznamenal: „Kapitoly o evropském dějepisectví (I.1; II.1; III.1; IV.1; V.1) psal Dr. Jaroslav Marek, CSc., vědecký pracovník Historického ústavu, odbočka Brno. Po r. 1968, resp. po srpnu jako postižený represáliemi za tzv. konsolidačního procesu za nástupu Husáka, nemohl být uveden jako spolupracovník ani v titulu práce.“ (ANM, f. F. Kutnar, i. č. 1092.) V dopise F. Kutnarovi z Brna 14. července 1971 J. Marek rekapituloval rozsah svých plánovaných příspěvků pro druhý díl *Dějepisectví* (ANM, f. F. Kutnar, i. č. 255). Jednalo se (kromě úvodních částí o evropském dějepisectví) o následující podkapitoly v kapitole *Počátky pozitivistického dějepisectví v době kritického a sociálního realismu: VI.2 (Podmínky*

6 Dějiny – teorie – kritika 6/2009, s. 382 („dominující, avšak obsahově zestárly pozitivistický koncept“), s. 385 („nediferencovaně pojatý a dominantní ‚positivismus‘“); dále srov. M. HAVELKA, *Dějiny a smysl. Obsahy, akcenty a posuny „české otázky“ 1895–1989*, Praha 2001; TÝŽ, *Touha po teoriích a strach z teorie: Několik poznámek k diskusi o sebereflexi české historiografie*, DaS 22/2000, č. 1, s. 46–48.

rozvoje českého dějepisectví), VI.3 (*Historické dílo Jaroslava Golla*; s původním názvem *Jaroslav Goll a T. G. Masaryk, jejich vliv na mladou vědeckou generaci hist[oriků]*), VI.4 (*Gollovi současníci*), VI.7 (*Dějiny literatury, výtvarných umění a hudby*), a další podkapitoly věnované dějepisu literatury, umění a hudby (VII.8 a VIII.8). J. Marek s F. Kutnarem konzultoval obsah svých podkapitol a bylo tomu i naopak. Oba velmi dbali na souměrnost výstavby kapitol a jejich spojitost. Hotové rukopisy si navzájem četli a připomínkovali. Zvláště F. Kutnar měl četná doporučení, která J. Marek dále zohledňoval. Proto považujeme za nutné ohradit se proti Havelkově hodnocení práce, resp. spolupráce autorů *Dějepisectví* (při kritice výkladu pozitivistického dějepisectví): „Také by se to mohlo formulovat tak, že v případě obou autorů pravice nevěděla, co dělá levice.“ (s. 385).

M. Havelka považuje za „důležité uvést, za které pasáže knihy je každý z nich [autorů] zodpovědný“ (s. 386). Jde samozřejmě o podstatnou otázku, na níž zatím nelze odpovědět s definitivní platností. Soustavné studium písemností obou autorů může přinést další zpřesnění. Víme, že F. Kutnar cítil zodpovědnost za knihu jako celek i v jejích částech. Platí to i pro kapitoly s převážujícím Markovým autorským podílem. Vznik druhého dílu byl však mnohem více než v případě prvního dokladem intenzivní spolupráce, která oba historiky obohacovala. Proto F. Kutnara velmi tížilo, že nemohl J. Marek uvést jako spoluautora a pouze mu poděkoval v doslovu. J. Marek vnímal Kutnarovo postavení jako složitější: případně (s jistotou očekávané) postihy za dílo byl připraven nést F. Kutnar sám. Bude třeba zevrubně popsat, jak dílo vznikalo, vyjasnit, jak to bylo s ochotou autorů k formulačním a obsahovým ústupkům, jaká byla původní plánovaná podoba díla a jak to bylo s kapitolou IX. *Počátky marxistického dějepisectví*. I tady pořad zůstávají nezodpovězené otázky.⁷

Ke vzniku *Dějepisectví* přispěli také Karel Kučera a Josef Hanzal. F. Kutnar v podkapitolách VII.7 a VIII.7 (právní dějepisectví v prvních desetiletích 20. století a mezi světovými válkami) a při charakteristice Kamily Krofky využil přípravný materiál shromážděný K. Kučerou. V podkapitolách VII.5, VII.9, VIII.5, VIII.9 (pomocné vědy historické a ediční činnost v prvních desetiletích 20. století a mezi světovými válkami) a v portrétu Zdeňka Nejedlého čerpal z podkladů dodaných J. Hanzalem, resp. zcela přepracoval texty, které mu J. Hanzal dodal.⁸

7 HANA KÁBOVÁ (rec.), *František Kutnar, Jaroslav Marek, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Práce z dějin Akademie věd 1/2009, s. 179–181.

8 Zpráva o druhém vydání *Dějepisectví*: JOSEF HANZAL (rec.), *Bulletin Historického ústavu* 9/1998, č. 2, s. 30; PĚTR ČORNEJ (rec.), *Knihy, která otřásla historickou obcí*, Literární noviny 9/1998, č. 35, 2. září, s. 7; ANM, f. F. Kutnar, i. č. 1092.

Dějepisectví začalo vznikat v roce 1962 na katedře českých dějin FF UK, kde se utvořil autorský kolektiv a diskutovala se podoba budoucího díla, kterého se měli účastnit někteří z následujících historiků: František Červinka, Zdeněk Fiala, Jan Havránek, František Kavka, Arnošt Klíma, František Kutnar, Robert Kvaček, Jaroslav Marek, Karel Novotný, Věra Olivová, Josef Petrář, Jirí Svoboda, Otto Urban, Josef Válka (srov. ANM, f. F. Kutnar, i. č. 1091). Pro F. Kutnara, který tuto problematiku přednášel studentům, byla též důležitá tradice vysokoškolských učebnic, vydávaných za první republiky Historickým klubem, a absence příručky o dějinách českého (a slovenského) dějepisectví (původně ji měl psát Otakar Odložilík). Nelze opomenout ani studii Jaroslava Werstadta *Politické dějepisectví XIX. století a jeho čeští představitelé* (1920). V daném kontextu je neméně důležitá odborná činnost tehdy mladého historika Jiřího Špěta, který se od 50. let 20. století soustavně věnoval dějinám dějepisectví. Špětův pohled na jeho vývoj se lišil od Kutnarova: po sepsání monografie o Antonínu Rezkovi se soustředil na dějiny „školy pražského historického semináře“ (tedy tzv. Gollovu školu v letech 1891–1896) a na vývoj mimouniverzitní historiografie v 80. a 90. letech 19. století.⁹

Také první uznalá recenze druhého dílu *Dějepisectví* z pera slovenského historika Ladislava Suška se vůči Kutnarovu a Markovu výkladu vymezila: „Portrét J. Golla je v autorovom podaní síce plastický a v charakteristike jeho prác minuciózny, ale analýza jeho metodológie nie je jednoznačná a nie je dovedená do konca. Týka sa to okrem iného tak pomeru tradičného historizmu a doktríny pozitivizmu v jeho metodológii, ako aj Gollovho ovplyvnenia metodologickými diskusiami koncom 19. stor. A modifikácie pôvodnej pozitivistickej teórie. Málo pregnantne vyznieva zhodnotenie teoretického myslenia J. Golla.“¹⁰ Snad nejznámější byla nenávistná recenze od Josefa Haubelta.¹¹ Alena Šubrtová v Časopise Národního muzea ocenila faktografickou bohatost díla, syntetické zpracování a důraz kladený na kontinuitu lidského myšlení.¹² Dobře věděla, že to je

9 JIŘÍ ŠPĚT, *Vědecké působení Antonína Rezka (Studie literárně historická)*, Praha 1951 (diss.); TÝŽ, *Historická věda na univerzitě a Národní muzeum v letech osmdesátých a devadesátých 19. století (Příspěvky k dějinám české historiografie a muzejnictví)*, Praha 1966 (kandidátská práce).

10 LADISLAV SUŠKO (rec.), *František Kutnar, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví II*, *Historický časopis* 27/1979, s. 277–279, citace ze s. 277–278.

11 JOSEF HAUBELT (rec.), *O výkladu dějin českého a slovenského dějepisectví*, *ČSČH* 27/1979, s. 907–915.

12 ALENA ŠUBRTOVÁ, (rec.), *František Kutnar, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví, II*, *Časopis Národního muzea – řada historická* 146/1977, s. 237–239.

jeden z podstatných odkazů *Dějepisectví*. J. Marek označil sám v korespondenci F. Kutnarovi opakovaně první díl *Dějepisectví* za poslední výběžek klasického českého moderního myšlení první poloviny 20. století v dějepisné práci a o předpokládaném vydání druhého dílu napsal, že bude „vzácným svědectvím existence nezotročeného ducha“ (ANM, f. F. Kutnar, i. č. 255, dopis J. Marka F. Kutnarovi z Brna 12. září 1977). Autoři *Dějepisectví* předpokládali, že jejich syntéza se stane podnětným vodítkem další práce, tedy že bude časem vyzývat k nové syntéze. NLN se snažilo sestavit tým historiků (Jan Havránek, Antonín Kostlán aj.), kteří by navázali na *Dějepisectví*.¹³

Havelkovo zamýšlení především usiluje znovu otevřít otázku syntetického zpracování dějin českého dějepisectví od konce 19. století do současnosti. Jeho slabinou je (kromě výše uvedeného) útočení na příslušníky starší a střední generace historiků a archivářů, pokud nemají pochopení pro „noetické síly historických teorií a hypotéz“ (s. 380; dále s. 381, pozn. 3 a s využitím totožného citátu s. 383). Dochází k němu, přestože M. Havelka oceňuje materiállové bádání a ediční práci. Před českou historiografií je stále mnoho úkolů. Kutnarovo hluboce promyšlené organické dílo, plně zvláštní pokory a porozumění pro osobitý přínos nadaných historiků i dělníků historie, napsané vytříbeným jazykem, bude ještě dlouho inspirující četbou.

13 JAN URBAN, *Redakční dovětek*, in: František Kutnar, Jaroslav Marek, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 2009³, s. 1014.